

Αντιαμερικανισμός: Παλιός και Νέος*

Σε όλους όσους είναι πρόθυμοι να ανταλλάξουν την ελευθερία με την ασφάλεια, τίποτα δεν τους αξίζει από τα δύο.

Βενιαμίν Φραγκλίνος

Για ενάμιση, περίπου, αιώνα, ο ελληνικός λαός δεν είχε αρνητική εμπειρία στις σχέσεις του με τις Η.Π.Α., αφού οι Η.Π.Α. δεν είχαν προηγούμενο επεμβάσεων εις βάρος μας και ήταν μάλιστα η πρώτη χώρα που σταθερά στάθηκε στο πλευρό των Ελλήνων στην Επανάσταση του 1821.

Είναι γνωστό, ότι ο συντάκτης του κειμένου της Αμερικανικής Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας Τόμας Τζέφερσον, στηρίχθηκε στην κλασική ελληνική δημοκρατική παράδοση, που διαποτίζει την όλη του φιλοσοφία και δράση με τις αξίες της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της φιλοπατρίας.

Οι Αμερικανοί πατέρες της Ανεξαρτησίας, οι Γάλλοι επαναστάτες του 1789, όπως και οι δικοί μας Ρήγας, Ανώνυμος και Κοραής, στηριζόμενοι στο ίδιο δικαίικικό υπόβαθρο, διαμόρφωσαν το σύγχρονο πρότυπο του δημοκρατικού πατριωτισμού, που ενέπνευσε τις τρεις μεγάλες επαναστάσεις του 18ου και 19ου αιώνα, την Αμερικανική, την Γαλλική και την Ελληνική.

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ένα μέρος του άρθρου αυτού, πρωτοδημοσιεύτηκε στην εφημ. «Απογευματινή», αρ. φ. 15636, Κυριακή 10 Μαρτίου 2002.

Αυτή η ουσιαστική αφετηριακή σύγκλιση που ξεκινάει από τα χρόνια του Τζέφερσον και του Κοραή, διευρύνθηκε και απέκτησε οργανικό περιεχόμενο με την εγκατάσταση και δημιουργική παρουσία των εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων μεταναστών στις Η.Π.Α., που και αποτελούν το πιο εύρωστο και δυναμικό κομμάτι της ελληνικής διασποράς.

Οι ιστορικές ρίζες του αντιαμερικανισμού ανάγονται ουσιαστικά στα χρόνια του εμφυλίου, όταν η αμερικανική επέμβαση υπέρ της μιας πλευράς την έφερε αντιμέτωπη με το εαμικό κίνημα και την ιστορική αριστερά.

Έκτοτε και στον βαθμό που η αμερικανική επέμβαση γίνεται όλο και πιο απροκάλυπτη, αναπτύσσεται ένας αντιαμερικανισμός που αγκαλιάζει όμως δυνάμεις κυρίως του αριστερού και κεντροαριστερού χώρου, χωρίς ποτέ να απλωθεί στο σύνολο του ελληνικού λαού.

Ο αντιαμερικανισμός βαθαίνει και λαβαίνει μian άλλη διάσταση με την ανατροπή της 21ης Απριλίου, που όχι αβάσιμα θεωρήθηκε ότι υποκινήθηκε και από τους Αμερικανούς. Όμως η τομή έγινε με την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο. Όταν δηλαδή όλοι οι Έλληνες συνειδητοποίησαν ότι υπήρχε μια στάση ανοχής, υποκίνησης ή και ουσιαστικής κάλυψης της κατοχής και του κατοχικού καθεστώτος. Αυτό έδωσε ένα ουσιαστικό-πραγματικό βάθος στον αντιαμερικανισμό, αποτελώντας το επιστέγασμα της ήδη διαμορφωμένης, λόγω στήριξης της δικτατορίας, αρνητικής στάσης των Ελλήνων απέναντι στην αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Αναφέρεται συχνά, ότι η Ελλάδα είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα με τόσο διάχυτο αντιαμερικανισμό. Η παρατήρηση είναι σωστή, αλλά δεν αναλύει το γιατί. Καμιά χώρα της Ευρώπης δεν έχει υποστεί εθνικό ακρωτηριασμό με την συνέργεια-ανοχή των Αμερικανών, όπως, επίσης, καμιά, δεν έχει δεχθεί στο εσωτερικό της τέτοιες απροκάλυπτες επεμβάσεις που φτάνουν έως και την κατάλυση της συνταγματικής τάξης και την στήριξη μιας στυγνής - απεχθούς δικτατορίας.

Ως εκ τούτου, είναι, κατά τη γνώμη μου, απόλυτα λογικό ο Έλληνας πολίτης, να μην τρέφει τα ίδια ως προς τις αμερικανικές πρακτικές συναισθήματα, με αυτά που έχει ο ουδέποτε ή ελάχιστα θιγείς Ευρωπαίος ομολόγός του.

Όπως ήδη παρατηρήσαμε, μέχρι το 1967 ο αντιαμερικανισμός ήταν μια υπόθεση που αγκάλιαζε μεγάλα τμήματα του ελληνικού λαού, που ανήκαν όμως κατά πλειοψηφία στον λεγόμενο κεντροαριστερό χώρο.

Με την επιβολή όμως της χούντας, το φαινόμενο επεκτείνεται και με την εισβολή στην Κύπρο προσλαμβάνει μian ευρύτερη διάσταση, έστω και

αν αυτό συγκαλυπτόταν από το γεγονός ότι η παραδοσιακή δεξιά δεν εκδήλωνε ακόμη ανοικτά την δυσαρέσκειά της.

Στην δεκαπενταετία όμως 1985-2000, όταν το ΠΑ.ΣΟ.Κ. παύει να αποτελεί «παρένθεση» και γίνεται εξουσία, η μετατόπιση του κοινωνικού του άξονα σε συντηρητικές κατευθύνσεις και τα ολοένα ογκούμενα φαινόμενα καθεστωτικής νοοτροπίας και πρακτικής, αποτελούν σαφή ένδειξη της προϊούσας του φθοράς και μετάλλαξης. Το κατεξοχήν αντιαμερικανικό κόμμα της «αλλαγής», ερωτοτροπεί με την κρυφή γοητεία της μπουρζουαζίας. Αυτοί οι διαπρύσιοι κήρυκες ενός παθιασμένου αντιαμερικανισμού, μετατοπιζόμενοι κοινωνικά, ανακαλύπτουν την μη παραγωγικότητα της συνθηματολογίας τους.

Η μετάλλαξη μεγάλων κοινωνικών μερίδων του ΠΑ.ΣΟ.Κ. όπως και η προσχώρηση σημαντικών συντηρητικών στους κόλπους του νικητή, ανατρέπουν τα δεδομένα της αρχικής μέχρι και το 1981 κοινωνικής του βάσης.

Το κόμμα των μη προνομιούχων, ως κόμμα της νέας κοινωνικής δεξιάς, έχει, πλέον, να χάσει πολλά από τον «έξαλλο αντιαμερικανισμό».

Αντίστροφα, με όλες τις διαφορές και ιδιαιτερότητες, είναι τα πράγματα στο στρατόπεδο της ιστορικής δεξιάς. Η απώλεια για μακρύ χρονικό διάστημα της εξουσίας, έχει ως αποτέλεσμα να χάσει σταδιακά αρκετά από τα καθεστωτικά χαρακτηριστικά της.

Η μετατόπιση σημαντικού τμήματος των κοινωνικά μη προνομιούχων στους κόλπους της, διαμορφώνει όρους ριζοσπαστικότητας και διευρύνει το κοινωνικό της προφίλ.

Από την άλλη, η κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων, η ανάδειξη ενός νέου, «οικείου στην καθ' ημάς Ανατολή», προσώπου της Ρωσίας, σε συνδυασμό με την υποχώρηση του διπολισμού, συντελούν στην απαγχίστρωση της δεξιάς από τον παραδοσιακό αντικομμουνισμό - αντισοβιετισμό της.

Αυτό ευνοεί στο να αναπτυχθεί και στους κόλπους της ένας ιδιότυπος αντιαμερικανισμός, με βάση — κυρίως — την στάση των Αμερικανών στα εθνικά μας θέματα, αλλά και την στάση τους απέναντι στο Κουρδικό Ζήτημα, την Γιουγκοσλαβία, το Παλαιστινιακό, αλλά και το Αφγανικό και Ιρακινό πρόβλημα.

Βλέπουμε, λοιπόν κομμάτια της παραδοσιακής δεξιάς να επιδεικνύουν έναν έντονο αντιαμερικανισμό που συμπλέει με τον «σταθερό» αντιαμερικανισμό της ιστορικής αριστεράς, την ίδια περίοδο που πολλοί μικροευρωπαίοι εκσυγχρονισμένοι σοσιαλιστές και αρκετοί κοινωνικά αναρριχηθέντες μετανιωμένοι κομμουνιστές, ανακαλύπτουν ως νέοι κονκισταδόροι τον Νέο Κόσμο.

Στο σημείο αυτό, ίσως πρέπει να γίνει μια διευκρίνιση, που έχει να κάνει

με αυτό που εγώ χαρακτηρίζω πολιτικό αντιαμερικανισμό και όχι αντιαμερικανισμό εφ' όλης της ύλης.

Γιατί οι Έλληνες ως εμπορικός λαός, συμπίπτουν στην κινητικότητα, τον πρακτικισμό, τον ατομικισμό και την ελευθεριότητα με τους Αμερικανούς.

Ο ατομικισμός, η ελευθερία της έκφρασης, η φιλοπατρία, η διχόνοια, η πίστη στην μικρή και μεσαία αστική τάξη, η ανοιχτή οικονομία, η πίστη σε ένα ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα και πάνω απ' όλα το δικαίωμα στην διαφωνία, αποτελούν κοινές ορίζουσες ενός αξιακού συστήματος που θεωρεί ως σημείο αφετηρίας του τον δημοκρατικό πατριωτισμό.

Με μίαν ορισμένη έννοια, θα έλεγα, ότι η Ελλάδα είναι η πιο κοντινή στο αμερικανικό μοντέλο ευρωπαϊκή χώρα. Γι' αυτό, πάντα κατά την γνώμη μου, ποτέ δεν υπήρξε δομικό πρόβλημα με αυτό που αντιπροσώπευε αφετηριακά η νέα αυτή κοινωνία. Αυτό που υπήρξε και υπάρχει, είναι η σαφής αντίθεση με την πολιτική-ιμπεριαλιστική διάσταση των Η.Π.Α. Γι' αυτό στην Ελλάδα, η διαφορά ακόμα και των πιο αντιαμερικανικών πολιτικών σχηματισμών δεν ανάγεται σε δομική αντίθεση σαν αυτή που εκφράζει λ.χ. το Ισλάμ.

Ασφαλώς, είναι η αριστερά εκείνη που πρωτοστάτησε στην διαμόρφωση μιας αντιαμερικανικής, αντιιμπεριαλιστικής κατ' ουσίαν λογικής. Η ιδεολογική της όμως ανεπάρκεια και κυρίως το μέγα έλλειμμα δημοκρατίας στον Ανατολικό Συνασπισμό και η στην συνέχεια κατάρρευσή του, την οδήγησαν σε μίαν επί της ουσίας υποχώρηση, ανεξάρτητα από το ότι σχηματισμοί, όπως λ.χ. το Κ.Κ.Ε., είχαν και έχουν πλήρη αντίθεση με τις Η.Π.Α., τόσο στο πεδίο της πολιτικής όσο και της ιδεολογίας.

Ο για δεκαετίες κυρίαρχος αριστερός αντιαμερικανισμός, έχει πια υποχωρήσει και στην θέση του έχουμε να κάνουμε με τον νέο ιδιότυπο αντιαμερικανισμό, που εν μέρει ήδη αναλύσαμε και που ίσως είναι πιο ουσιαστικός, γιατί αγγίζει όλους τους Έλληνες, πλην Λακεδαιμονίων.

Τα συνταρακτικά γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, έθλιψαν τους Έλληνες, που είναι κατεξοχήν ευαίσθητος και με ισχυρά ουμανιστικά αισθήματα λαός. Πλην μιας πολύ μικρής μερίδας, η μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων θεώρησε την σφαγή των αθώων Αμερικανών πολιτών, μια μεγάλη ανθρώπινη τραγωδία.

Όμως αν και η θλίψη ήταν κυρίαρχη, η ίδια αυτή πλειοψηφία έβγαλε ένα βαθύτατο αίσθημα πικρίας και αποστροφής για τον συνολικότερο ρόλο της Αμερικής.

Κι αυτό, γιατί είναι πλέον κοινός τόπος, ότι οι Η.Π.Α. με τους ανελέητους βομβαρδισμούς των γερμανικών πόλεων, το αίσχος της Χιροσί-

μας και του Ναγκασάκι, τους αποτρόπαιους βομβαρδισμούς στο Βιετνάμ, Σουδάν, Σερβία, Αφγανιστάν και Ιράκ, σπέρνουν εδώ και μισόν αιώνα ανέμους βομβών και αλαζονείας, γράφοντας στα παλαιά υποδήματά τους την αξία της ανθρώπινης ζωής.

Ας γίνουμε πιο συγκεκριμένοι.

Μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, που δικαιολογούσε, ίσως, στα πλαίσια της αντιπαλότητας (Ε.Σ.Σ.Δ.-Η.Π.Α.) μερικές ενέργειες των Αμερικανών, η κατά κράτος νίκη τους, αντί να οδηγήσει στην κατοχύρωση των ελευθεριών και την διεύρυνση της δημοκρατίας (που ως ένα βαθμό, λειτουργούσαν στα πλαίσια της αντιπαράθεσης) είχε ως αποτέλεσμα τον σταδιακό περιορισμό ή και την άρση τους, σε λίγες περιπτώσεις.

Οι Έλληνες πολίτες, αλλά και όλη η ανθρωπότητα, παρακολουθεί με σφιγμένα δόντια την σταδιακή συρρίκνωση των υπαρχόντων δικαιωμάτων, στο όνομα ενός όχι ανύπαρκτου, αλλά σαφώς υπερτονισμένου αντιπάλου, της τρομοκρατίας.

Ο ορισμός και προσδιορισμός της τρομοκρατίας δεν συστοιχίζεται με τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτισμικά δεδομένα και ιστορικές ορίζουσες, αλλά με την εσχατολογία και τον μανιχαϊσμό της αμερικανικής ηγεσίας, που από καθέδρας ορίζει τι σε αυτό τον κόσμο θεωρείται «κακό».

Με αυτή την έννοια όχι μεμονωμένα άτομα ή ομάδες και κινήσεις αλλά κράτη και κοινωνίες ολόκληρες, χαρακτηρίζονται ως τέτοιες, χωρίς καν να έχουν το δικαίωμα να απολογηθούν, πλην να παραδοθούν χωρίς όρους, στο έλεος των κριτών τους.

Στο όνομα της ασφάλειας και της πάταξης της τρομοκρατίας η αμερικανική ηγεσία βυθισμένη στο αυτοκρατορικό της ντελίριο, διατυπώνει διά στόματος Μπους το νέο της δόγμα: «Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας».

Η πρόθεση του κυρίαρχου συγκροτήματος εξουσίας είναι σαφής και διατυπώνεται με εντυπωσιακή ειλικρίνεια.

Η διεθνής νομιμότητα μας ενδιαφέρει στον βαθμό που δεν συγκρούεται με τα συμφέροντά μας. Είμαστε οι νικητές. Όπου ο λόγος μας δεν πείθει, πίπτει ράβδος. Η συνδιαλλαγή ή η συγγνώμη μας είναι αδιάφορες.

Η αμερικανική ηγεσία, γνωρίζει ως φαίνεται, καλά, ορισμένα συμπεράσματα του Θουκυδίδη.

Ως νέοι Αθηναίοι ηγέτες της Συμμαχίας αναπτύσσουν στους Μηλίους (Σέρβους, Παλαιστίνιους, Αφγανούς, Ιρακινούς κ.ά.) τα εξής απλά: «Για το τι είναι δυνατόν να γίνει έχοντας υπόψη τους πραγματικούς σκοπούς του καθενός και ξέροντας ότι, στις ανθρώπινες σχέσεις, τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου ισόπα-

λοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του... [ως εκ τούτου] δεν μας βλάπτει τόσο η έχθρα σας όσο η φιλία σας που θα ερμηνευόταν σαν τεκμήριο αδυναμίας μας, ενώ το μίσος σας είναι, για όσους εξουσιάζουμε, απόδειξη της δύναμης μας».

Αυτή η λογική ισχύος είναι – δυστυχώς – πολύ ισχυρή και η «Σικελία» είναι ακόμη πολύ μακριά για να την υποστεί η Αμερική όταν θα εκστρατεύσει εναντίον της.

Δεν μένει τίποτα λοιπόν;

Ασφαλώς ναι, γιατί η αντίστροφη μέτρηση έχει ήδη αρχίσει.

Οι Αμερικανοί, όπως και οι Αθηναίοι, έχασαν το στρατηγικό πλεονέκτημα της ηθικής-πολιτικής υπεροχής. Αυτό από μόνο του, είναι συνολικά λίγο, αλλά στρατηγικά ικανό να ανατρέψει μακροπρόθεσμα τις θέσεις ισχύος, καθιστώντας τους σημερινούς νικητές ηττημένους της αύριον.

Καμιά ήττα δεν είναι οριστική.

Το γεγονός λοιπόν ότι οι όποιες μορφές τρομοκράτες ή αυτοαναγορευόμενοι ελευθερωτές έχουν άδικο, με το να πλήττουν άμαχους πολίτες, αυτό δεν δικαιώνει καθόλου, ούτε σε καμία περίπτωση αποκαθιστά ηθικά, τους όποιους κρατικούς τρομοκράτες να διαπράττουν στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εγκλήματα ίδιου και συνήθως πολλαπλάσιου βάρους από αυτά των πολεμίων τους.

Αυτό το αντιλαμβάνονται όλοι οι Έλληνες, ανεξάρτητα από ιδεολογίες και εκεί βρίσκεται το μείζον πρόβλημα της διαμόρφωσης ενός νέου ουσιαστικού αντιαμερικανισμού, που οι Αμερικανοί σφάλλουν στρατηγικά με το να το υποτιμούν ή δαιμονοποιούν, αφήνοντάς το κατ' ουσίαν αναπάντητο.